

DE FRIESE LUTHERAAN

Contactblad voor lutheranen in Friesland, uitgegeven door de Evangelisch-Lutherse gemeente Leeuwarden-Harlingen nr. 91, 1 februari, maart, april en mei 2024

Januari is de tijd voor de jaarlijkse Actie Kerkbalans. De kerkrentmeester schrijft in zijn rubriek dat hij geen tijd heeft voor het verzenden van kaartjes. Wij hebben toch gedacht uw aandacht voor de Actie kerkbalans te vragen.

De begroting voor 2024, elders in dit blad, laat zien dat de financiën niet hopeloos zijn, maar een extra vrijwillige bijdrage van uw kant voor de schatkist is zeer welkom. De opbrengsten van de actie Kerkbalans zijn vooral bedoeld ter financiering van de lopende kosten. Denkt u hierbij aan verwarming, kosten predikanten, schoonmaak, contactblad De Friese Lutheraan, een bloemetje voor een jarige, enz.

Mogen wij ook dit jaar weer op u rekenen? Een bijdrage kunt u overmaken naar onderstaande rekening onder vermelding van: Kerkbalans 2024.

Rekening kerk

NL91INGB00008256 95

T.n.v. Evangelisch-Lutherse Gemeente Leeuwarden
Nieuwe Oosterstraat 28-30, 8911 KN Leeuwarden

Bij voorbaat onze dank daarvoor!

GEEF
VANDAAG
VOOR DE
KERK VAN
MORGEN

IN DIT NUMMER

de wereld heeft de hemel nodig.....	4
kerkdiensten.....	6
vespers in de stille week.....	7
IM Roelie Bruinsma-Braaksma	8
van de diaconie.....	10
uit de kerkenraad	11
nieuws over ons Van Dam orgel	13
van de kerkrentmeester	14
wees wel gefeliciteerd	17
vakantie Tietie	20
bezoek aan Theo en Betty	21
kring Harlingen	24
colofon	35

De Friese Lutheraan liever digitaal ontvangen?

Om digitale verzending mogelijk te maken hebben wij uw e-mailadres nodig.

U schrijft een e-mail naar de ledenadministrateur: leden.elg.lwd@gmail.com

In de e-mail moet staan: uw naam, adres en woonplaats.

Ook moet u vermelden of u De Friese Lutheraan alleen digitaal of zowel op papier als digitaal wenst te ontvangen.

Uw digitale privacy blijft geheel gewaarborgd omdat uw e-mailadres wordt opgenomen in het kerkelijk registratiesysteem dat voldoet aan alle wettelijke eisen.

Kopij voor 'De Friese Lutheraan' te adresseren aan: Redactie 'De Friese Lutheraan', Nieuwe Oosterstraat 28, 8911 KN Leeuwarden

Of: email: defrieselutheraan2015@gmail.com

U kunt kopij voor nummer 91,2 insturen tot 13 mei 2024

wat daarna binnenkomt gaat naar nummer 91,3 2024

Wilt u een artikel uit dit nummer overnemen, geheel of gedeeltelijk?

Wees dan zo vriendelijk vooraf contact op te nemen met de kerkenraad.

De wereld heeft de hemel nodig

door ds. Jan van Twist

Onlangs brachten mijn oudste zoon en ik een paar dagen in Arnhem door. Gewapend met onze camera's zwierven door de stad. Arnhem heeft veel te bieden. Oude gevels, maar ook moderne architectuur dagen de fotograaf uit. Onverwacht zagen we de zwaan boven de huizen uit komen. Ooit was ik in de lutherse kerk voor een avond in het kader van leren van Luther. Toch maar even kijken wat er van het gebouw geworden is na de verkoop, zei ik tegen Bram. Op de foto ziet u wat wij zagen. (hoewel de foto van de kerk niet alleen de voordeur laat zien maar in de weerspiegeling ook het pand aan de overkant van de straat). De kosterij is hotel "de kerk" geworden. En op de glazen kerkdeur staat "Heaven for your senses". Wat er ook gebeurt in de voormalige kerk, helemaal losgeslagen van zijn oorsprong is het gebouw niet. Ons gevoel heeft de hemel nodig suggereert de naam. En achter die deur valt iets te ontdekken wat een mens nodig heeft om goed te leven. Dat lijkt de suggestie. En dat ligt toch dicht bij waar het in de kerk om gaat. Verlangen naar dat wat onze begrensdheid te boven gaat. Zo raakten vader en zoon aan de praat. Ooit mocht ik op 31 oktober de Lutherlezing houden. Ik koos als titel voor het verhaal "Zonder Luther geen democratie". Nog niet zolang geleden kwam een boekje uit van de Duitse socioloog Hartmut Rosa met als titel: "de democratie vraagt om religie". Uitvoerig, maar helder beschrijft hij dat onze samen-

leving geen uitdaging meer kent die ons aanspreekt, uitdaagt of bemoeidigt. En dat heeft de samenleving nodig, zo

stelt hij. Aan het slot schrijft hij: "religie heeft de kracht, ze heeft een reservoir aan ideeën en een daarmee samenhangend ritueel arsenaal vol liederen, gebaren, ruimtes, tradities en praktijken, die onze zinnen openen voor wat het betekent om geroepen te worden, om te resoneren". Dit gevoel of verlangen kon ook wel eens verborgen liggen in die tekst op de deur van de voormalige Lutherse kerk in Arnhem. Als, zo besluit Hartmut Rosa zijn boek, de samenleving dat verliest...is het voorgoed afgelopen. Arnhem leerde mij dat sluiting van de kerk niet bij voorbaat het einde hoeft te zijn. Hartmut Rosa spoort ons als kerkmensen aan vooral niet te bescheiden of

te mismoedig te zijn. Geloof, gemeente, kerk, de wereld heeft het nodig, in welke vorm dan ook: de hemel om jouw gevoel te vormen.

Kerkdiensten

Alle diensten beginnen om 10.00 uur tenzij anders aangegeven

EC = Extra Collecte

4 februari 2024 Sexagesima	ds. P. Crom GROEN	
18 februari 2024 Invocavit	ds. A.E. Reichman-Scheffer PAARS	Heilig Avondmaal EC Griekenland
3 maart 2024 Oculi	ds. J. van Twist PAARS	
17 maart 2024 Judica	ds. R. Veenboer PAARS	
24 maart 2024 Palmzondag	ds. A.E. Reichman-Scheffer PAARS	EC Columbia
25 maart 2024, 19.00 uur 26 maart 2024, 19.00 uur 27 maart 2024, 19.00 uur	Vespers in samenwerking met wijkgemeente De Jacobijner	
28 maart 2024, 19.30 uur Witte donderdag	ds. J.J. van Twist WIT	Heilig Avondmaal
29 maart 2024, 17.00 uur Goede vrijdag	ds. J. van Twist GEEN	
31 maart 2024 Pasen	ds. A.E. Reichman-Scheffer WIT	
7 april 2024 Quasi modo	ds. A.E. Reichman-Scheffer WIT	Heilig Avondmaal EC zending Rwanda
21 april 2024 Juilate	ds. J. van Twist WIT	
5 mei 2024 Rogate	ds. R. Veenboer WIT	Heilig Avondmaal EC Noodh. Oekraïne
19 mei 2024 Pinksteren	ds. A.E. Reichman-Scheffer ROOD	
26 mei 2024 Trinitatis	BUITENDAG WIT	
2 juni 2024 1 ^e zo na Trinitatis	ds. P. Crom GROEN	EC Libanon
16 juni 2024 3 ^e zo na Trinitatis	ds. J.D. Cremer GROEN	

Kijk voor eventuele last minute wijzigingen, voordat u op pad gaat, op onze website www.luthersekerkleeuwarden.nl

In de Stille Week voor Pasen
ter voorbereiding op het Paasfeest

Vespers

maandagavond 25 maart
dinsdagavond 26 maart
woensdagavond 27 maart

19.00 – 19.30 uur

Lutherse kerk
Nieuwe Oosterstraat 28-30
Leeuwarden

Liturgie en zang: wijkgemeente De Jacobijner /
Evangelisch-Lutherse Gemeente Leeuwarden

In Memoriam Roelie Braaksma-Bruinsma

18 februari 1938 – 25 november 2023

Boven de kaart stond: Onze dappere, gedreven, muzikale, positieve, betrokken, liefdevolle moeder, oma overgrootmoeder heeft haar strijkstok aan de wilgen gehangen.

Allen die Roelie gekend hebben herkennen haar in dit opschrift. Wat ze deed was ook nog eens niet alleen op zichzelf of haar gezin van toepassing. Ze zette zich breed in voor een betere samenleving. Voor de PPR, Groen Links zat ze in de gemeenteraad en Provinciale Staten. Ze speelde viool, maar was ook bestuurlijk

betrokken bij het Fries Symfonieorkest. Ze zat in het bestuur van de Wereld Winkel in Heerenveen en had een hulporganisatie opgericht voor de bevolking van Bangladesh, één van de armste landen ter wereld, dat jaarlijks getroffen wordt door natuurrampen.

Ze zat 10 jaar in onze kerkenraad en was ze jarenlang voorzitter, de eerste vrouwelijke. Was lid van de Synode. In de gesprekskring Heerenveen was Roelie de dragende figuur, maar nimmer op de voorgrond. Dat liet ze graag over aan ds. Cramer (uit Schagen) met wie ze een uitstekende band had. Ze zette zelfs met hem in Heerenveen een Lutherse Kerkdienst op touw. Broer en zus Grootveld vonden een gastvrij huis bij Roelie en Jelle en konden er terecht met hun vele hulpvragen. Roelie kwam in 2022, ondersteund door Marc het laatst in de kerk, we zagen haar als Marc in coronatijd vanuit haar kamer de internetverbinding tot stand bracht.

Roelie durfde haar hoofd boven het maaiveld uit te steken. Door het zelf voor te leven kon ze het het beste doorgeven aan haar kinderen en kleinkinderen.

We namen op 1 december in onze kerk afscheid van Roelie. Dat wilde ze graag in onze kerk, waar ze kwam, nadat ze met Jelle en hun 2 oudste kinderen, Marc

en Annelies, van Zandvoort naar Heerenveen verhuisden. Ze had de lutherse nestgeur in Bergen op Zoom van huis meegekregen.

In Heerenveen was Roelie onderwijzeres geweest. Het gezin startte in Zandvoort maar toen Jelle in Heerenveen leraar werd kreeg het gezin het royaler qua woonruimte. 10 Jaar na de oudsten werden Suzanne en Lilian geboren. Toen de oudsten meekwamen naar de kerk waren er kinderen genoeg voor zondagsschool, de muziekmiddagen, de bonte avonden. Bij de jongste twee was het aantal jongeren en de activiteiten voor hen een stuk minder en zij hebben dan ook minder herinneringen aan de gemeente.

Ze zag de kerk en de politiek als belangrijke mogelijkheden om een rechtvaardiger wereld te creëren. De idealen van beiden mogen niet binnen de muren blijven maar uitgedragen worden naar je eigen privéleven en naar ieders samenleving. In je doen en laten tonen welke keuzes je maakt. Dus dronk het gezin eerlijke koffie en thee. Maar toen ze in de kerkenraad zat kreeg ze de D.E. neuzen niet mee. Zoon Marc heeft het onlangs weer aanhangig gemaakt. Maar nog steeds zette Roelie in het verpleeghuis nog een collectepot voor giro 555 op tafel bij een ramp.

Op de kaart stond ook een prachtige tekst van Toon Hermans. *Voor wie liefhebben wordt Leven met een hoofdletter geschreven ondanks leed en droefenis omdat Leven, Liefde is.*

Ja *ondanks leed en droefenis*. Roelie kreeg de diagnose Parkinson. Ze moest haar strijkstok neerleggen. Maar daarbij kwam dat haar Jelle een nog agressievere vorm kreeg. Samen naar een verpleegtehuis. 7 Jaar geleden overleed Jelle. En toch deze tekst. Sinds hun ziekte hebben Roelie en Jelle hun liefde doorgegeven aan de kleinere kring waarin ze toen terecht kwamen. Wat de kinderen ontvingen gaven ze hun ouders nu terug. Zo verdiepte de liefdevolle band zich. Zij deden naast de professionele zorg heel lang heel veel eerst voor hun ouders en later voor Roelie. Complimenten! Jullie hebben jullie ouders geëerd maar ook de wijze waarop Roelie met de ziekte omging was bijzonder. Tot en met het laatste toe dankbaar en blij een kind of kleinkind te zien in haar kamer.

Nu verder, maar met volle handen zoals Abel Herzberg vertolkt in zijn gedachte over *afscheid nemen*. Roelie laat heel veel in ons achter waarmee we verder kunnen. Moge de kinderen, kleinkinderen, familie en vrienden en ons dat tot troost zijn.

Van de Diaconie

De Diaconie, probeert altijd het kind centraal te stellen bij extra collecten, kinderen zijn vaak de dupe bij conflicten, we zien het overal in de wereld, bij Oorlogen, gevolgen van Klimaatveranderingen.

De extra collecte van zondag 18 februari naar de opvang voor gestrande vluchtelingen in Griekenland.

Waar: Nog elke dag zijn er miljoenen mensen over de hele wereld op de vlucht. Een groot deel van hen komt uit landen waar het leven door oorlog of religieuze spanningen onmogelijk is. Op zoek naar veiligheid stranden mensen uit bijvoorbeeld Syrië, Afghanistan en Iran in Griekenland. Hier wacht hen vanwege lange procedures een moeilijke en onzekere tijd. Kerk in Actie ondersteunt drie organisaties die hen opvangen en begeleiden en kleding, voedsel, zorg en onderwijs aan de kinderen geven.

Een van de organisatie is Borderline, zij laat vluchtelingen op Lesbos op krachten komen door ze eten en drinken aan te bieden. Daarna krijgen ze hulp bij het invullen van officiële documenten. Op een eigen school kunnen vluchtelingkinderen van 6 tot 17 jaar lessen Engels, Grieks en wiskunde volgen.

Op de foto zie u Ilana, zij komt uit Afghanistan, en is op de vlucht.

"Mijn familie en ik moesten vluchten uit Afghanistan. Na een reis vol gevaren kwamen we met een hart vol hoop op Lesbos aan. De werkelijkheid in het vluchtelingenkamp was anders.

Soms is er geen eten, geen water en geen plek om te slapen. Alle onzekerheden maken met gek. Ons asiolverzoek is al drie keer afgewezen. Ondanks alles blijf ik hopen op betere tijden. Ik ga hier naar school en volg lessen wiskunde, Engels en Grieks. Later wil ik graag mensen helpen en dokter of lerares worden. Ik hoop dat ik dan niet alleen als vluchteling, maar als mens wordt gezien."

U kunt uw geld rechtstreeks doneren op rekening NL89 ABNA 0457 457 457 t.n.v. Kerk in Actie te Utrecht, o.v.v. 'Vluchtelingen Griekenland'

Of op zondag 18 februari tijdens de extra collecte dan zorgt de Diaconie dat het geld op de juiste plek terecht komt.

Uit de kerkenraad

door Toos Reichman

Namens de kerkenraad wil ik ook langs deze weg eenieder een goed 2024 wensen.

Ik ontving een nieuwjaarskaart met de wens tot vergevingsgezindheid. Dat was me uit het hart gegrepen. Mijn gedachten gingen meteen uit naar de wereld op macroniveau. De oorlogen in onze wereld zijn bedreigender dan ooit tevoren. Daarnaast is de geopolitiek meedogenloos gestoeld op handel/geld en macht. Waarden als barmhartigheid, rechtvaardigheid, menswaardigheid hoor ik zelden. Dan zijn er het volgend jaar veel verkiezingen, waarbij de democratie in democratische landen onder druk komt te staan. In Nederland hopen we dat het vormen van een nieuwe regering niet eindeloos duurt omdat er veel urgente zaken om beleid vragen. Nee het oude jaar eindigde niet zorgeloos en zo begon 2024 niet met een wolkenloze hemel.

Op microniveau ben ik dankbaar dat ik vooral mijn zegeningen mag tellen. Wij leven in een mooie provincie. De lucht is hier nog redelijk gezond. De natuur gaat boeren aan het hart. En vergeleken met zeer velen hebben wij het hier goed, alhoewel er ook een voedselbank nodig is. Een dak boven ons hoofd, een kachel die brand, een bed en eten in overvloed heb ik en dat wens ik allen op aarde.

Uiteraard zie ik ook personen die in de LytseLuge zitten en ken ik de situatie van een aantal van onze gemeenteleden, waar het door ouderdom, ziekte of beperkingen zorgelijk is. We missen al een poos Felie van Giffen. Voor Ernst Mollema wordt de kerkgang steeds moeilijker. Lammert Wijma uit Berlijn kwam nu zonder zijn moeder naar de vieringen. Dinie Kikkert en Nel Smeding komen getrouwd met een taxi onze kerk bezoeken en je ziet ze genieten. Tietie Westra biedt altijd aan in de liturgie haar steentje bij te dragen, bewonderenswaardig. Evenals hoe Hans zich toeloos blijft inzetten. Ik noem inderdaad alleen onze zeer ouderen. We zijn zeer dankbaar dat we nieuwe gezichten mogen begroeten. We zien dat ze zich thuis voelen in onze gemeente. Maar we weten ook dat onze student straks waarschijnlijk Leeuwarden weer zal verlaten. We zullen hem missen.

Dit brengt mij bij de werkzaamheden die momenteel in onze kerk en gemeente worden verricht door vele handen. Het is mooi dat er vele dozen na de rookvorming uitgepakt zijn. In de kerstvakantie was dat gezellig en vooral *het samen*. Maar de sortering moet nog plaatsvinden wat definitief weg kan en wat waarde heeft voor het archief. We zijn ook blij dat de appgroep goed werkt en dat het roosteren efficiënt gaat. Steeds biedt een mooi aantal personen hun diensten aan. Ook kan Marc ondersteuning krijgen zodat hij het vele en tijdrovende werk niet meer alleen hoeft

te doen. Ja wonend in Nieuwegein en dan nog het overlijden van zijn moeder. Afscheid nemen van een dierbare kost zoveel energie. Ik neem mijn petje voor hem af.

Maar het wil nog niet zeggen dat we geen zorgen meer hebben voor de toekomst. Die zijn er nog wel. Er is gelukkig weer contact met de Stichting Fryske Tsjerken, waarbij ook de Lutherse synode aanwezig was. Het contact tussen de Lutherse Gemeenten in het noorden gaat in een kalm rustig tempo door, Anne Bakker is gaan buurten in Zwolle en werd daar wegwijds gemaakt in de mogelijkheden van een website. In januari komen de gemeenten weer bij elkaar. Tevens voeren we gesprekken met gemeenteleden om af te tasten hoe zij de toekomst zien. Bij vele gesprekken zit Jenneke Span als onze adviseur aan tafel. Maar er gingen en gaan ook virussen rond, waardoor zaken niet doorgingen en er nieuwe afspraken gemaakt moesten worden. Marc heeft een diepe wens uitgesproken dat hij het liefst komende Pinksteren zijn ambt zou willen overdragen.

Samenwerking in Leeuwarden wordt op prijs gesteld door de Grote Kerk en onlangs kreeg ik hetzelfde antwoord van de Schakel in Cammingaburen. We zitten allemaal in hetzelfde schip, maar toch is elk schuitje weer anders. Het samen zoeken naar mogelijkheden is op zich al mooi en die zijn er ook. Samen ben je sterker dan de sterkste mens heus waar.

De lopende zaken houden we goed draaiend, maar qua toekomstbeleid is nog lang niet alles helder. We kijken naar het conceptbeleidsplan uit 2020-2024. We bekijken in hoeverre dat gehandhaafd kan blijven en in hoeverre er veranderingen nodig zijn. Bij onze toekomst willen we samen weer stilstaan op 18 februari. Ik ga even terug naar het nieuwjaarskaartje, vergevingsgezindheid. Dat hebben we nodig naast Gods Genade nu en in de toekomst. Als solist als individualist kun je daar mee uit de voeten maar als gemeente is dat wat schraal. Daar hebben we ook elkaars vertrouwen nodig. Als gemeenteleden zijn we prachtig verschillend vanuit gelijkwaardigheid, zijn we een eenheid in verscheidenheid. Als alles op rolletjes loopt staan we daar misschien minder bij stil. Maar in een proces van verandering is het heel belangrijk om elkaar misstappen te vergeven en vertrouwen te houden dat we allemaal roeien met de riemen die we hebben.

Ik vertrek nu naar onze dochter op Maui om met eigen ogen haar inzet ten aanzien van de ramp te zien. Ik hoop inspiratie op te doen voor de viering op 18 februari. Graag zie ik velen van ons daar.

Nieuws over ons prachtige Van Dam orgel

door Afke Burghgraef

Zoals de meeste kerkgangers wel hebben gemerkt wordt op dit moment ons orgel onder handen genomen. Ik was in de kerk en sprak een medewerker van Bakker en Timmenga die mij heeft verteld wat er zoal staat te gebeuren.

De afgelopen week, ik schrijf dit op 16 januari, zijn als laatste de frontpijpen uit de orgelkas gehaald, dat zijn orgelpijpen die je ziet als je beneden staat en je naar het orgel kijkt.

De orgelkas is nu helemaal leeg.

Wat gaat er allemaal gebeuren:

- de windvoorziening.

Een tijd terug is gedeeltelijk het mechaniek en zijn de windlades gerestaureerd. De restauratie van het mechaniek wordt nu afgemaakt, de windlades worden nagekeken en de balg wordt helemaal aangepakt.

- De klavieren worden gerepareerd waar nodig en daar waar het rammelt wordt dat opgelost.

- De frontpijpen worden gepoetst, al het pijpwerk wordt nagekeken, schoongemaakt en uitgedeukt.

- Verder zit er nogal wat schimmel in het orgel wat wordt weggehaald, deze schimmel is veroorzaakt door een slechte ventilatie. We gaan de deur aan de achterkant van de kas voortaan op een kier zetten, dan lucht het wat door waarmee we de kans op nieuwe schimmel verkleinen.

Verzakking.

De hele orgelkas is een paar centimeter naar de straatkant verzakt. Dit kan komen door verlaging van de grondwaterstand en de bouw van de parkeergarage tegenover de kerk. De orgelkas wordt weer rechtgezet.

Als met al gaat het ongeveer 3 maanden duren.

Van de kerkrentmeester

door Marc Braaksma

Lieve mensen,

Langzaam maar zeker laten de ankertjes met het Noorden los. Dat is wat ik nu ervaar. Na het vertrek van mijn kinderen naar het midden van het land, gevolgd in 2023 door mijzelf... Daarna het overlijden van mijn moeder in Heerenveen. De laatste opdrachten in Friesland afgerond voor mijn werk.

Of toch niet, er is weer een nieuwe opdracht van de gemeente Leeuwarden, maar toch. Ik merk dat ik op mijn nieuwe stee in Nieuwegein de tijd en ruimte nodig heb om nieuwe verbanden te leggen. Ik ken hier heg nog steg. Het heeft mij in Leeuwarden ook minstens 5 jaar gekost om wat vertrouwd te raken. Los-laten en weer aanhechten elders.

U voelt het al, of ik nu wil of niet, of het kan of niet, ik zal in 2024 de ankers met Lutheranen in Friesland los gooien. Trossen om eens aan te leggen blijven, maar de ankers zijn gehesen.

Voordat het zover is, werk genoeg. Alle brandschade is opgelost. De nieuwe keuken werkt, jullie hebben zelf de spullen weer op kunnen ruimen. Alles is fris en schoon. Wel zo fijn.

De voor en achtergevels van de pastorie, alsook het dak en de muurankers hebben onderhoud gehad. Pleisterwerk zit weer vast, losse verf is weggeschuurd, afvoerpijpen vrij gemaakt en roestige ankers en losse ornamenten van de voor-gevel hersteld en vastgezet. Het kan weer 10-20 jaar mee.

En passant begaf de geluidsinstallatie het. De nieuwe heeft ook een ringleiding voor slechthorenden. Een lang gekoesterde wens.

Het orgel wordt gerestaureerd. En er is goed nieuws. De Stichting Luthers Diaconessen Fonds heeft ons een volledige subsidie toegekend om het orgel van een nieuw verfsysteem te voorzien. Daarmee is nu zeker dat het orgel in volle glorie straks staat te pronken, beter klinkt en hopelijk ook wat minder zwaar te bespelen is.

Alle investeringen hebben wel zo hun tol geëist van onze vermogens. Orgel en keuken kosten weinig extra, maar de pastorie, dat is een ander verhaal. U treft

in de Lutheraan de begroting 2024 aan. Wederom een tekort. Al kan ik u vast vertellen dat de rekening over 2023 gunstiger uit valt dan vooraf begroot. Maar de komende jaren kunnen we ons dat niet nog eens veroorloven. Hoeft ook even niet.

Maar als ik de vaste uitgaven tegen de bijna vaste, te verwachten inkomsten af zet, buiten de bijzondere posten, dan zie ik een klein minnetje. Er komt net niet genoeg binnen om de verzekering, energie, telefoon, predikanten, organisten te betalen. De dubbelfunctie als ledenadministrateur maakt dat ik er niet aan toe kom om alle leden een kaartje te sturen voor zijn of haar verjaardag. Zoals mijn vader deed. Ik heb er, samen met mijn baan, gewoon geen tijd voor.

In 2024 moet iemand mijn taken over nemen. Voor het financiële deel doemen er kandidaten op. Dat is geweldig.

De ledenadministratie is niet zoveel werk. Het gaat vanzelf omdat de gemeenten de verhuizingen en dergelijk aan ons doorgeven. Alleen moet je voor de lutheraan even de jubilea e.d. er uit halen. Dat is even een handigheidje, waar ik en een helpdesk prima mee kan helpen, als de handleiding niet begrepen wordt. Wie wil dat best af en toe even doen?

De kerkenraad doet wat zij kan om ervoor te zorgen dat onze kerk in goede handen blijft of komt. Voorstellen zijn er nog niet. Gedachten wel. Er gloort ook hoop. Zodra wij wat weten, bent u de tweede die geconsulteerd wordt. Altijd gaan wij met u in gesprek en luisteren wij naar wat u er van vindt.

De samenwerking met de Noordelijke Lutheranen begint iets meer vorm te krijgen, maar eigenlijk moet ik niet meer naar die vergaderingen. Want samenwerken doe je met elkaar en niet met iemand die de ankers los gooit. Want die is op drift.

Uiteraard loop ik niet zomaar weg, alles wat moet is voor elkaar en blijft niet liggen. Maar ergens dit jaar moet het stokje overgegeven worden. Misschien wel met Pinksteren. Vijf jaar geleden is het daarmee begonnen, zo kan het ook weer eindigen.

Verkort Overzicht

	Begroting 2024	Begroting 2023	Rekening 2022
Opbrengsten en Baten			
Opbrengsten onroerende zaken	1.500	2.000	2.035
Opbrengsten uit rente, dividenden en beleggingen	250	-	19
Opbrengsten uit stichtingen, kassen en fondsen	-	-	5.361
Opbrengsten levend geld	18.500	28.000	21.726
Door te zenden collecten en giften	-	1.500	1.411
Opbrengsten uit subsidies en bijdragen	29.000	73.860	1.923
Totaal baten A	49.250	105.360	32.475
Uitgaven en Kosten			
Kosten kerkelijke gebouwen	43.650	140.350	18.036
Afschrijvingen onroerende zaken, installaties/invent.	-	5.000	2.100
Pastoraat resp. diaconaal pastoraat	7.800	13.500	5.123
Kosten kerkdiensten en kerkelijke activiteiten	350	450	2.093
Verplichtingen/bijdragen aan andere organen	3.320	1.872	2.281
Salarissen en vergoedingen	2.400	2.500	484
Kosten beheer, administratie en archief	6.550	9.905	5.573
Rentelasten/bankkosten	450	450	396
Diaconaal werk plaatselijk	3.700	1.500	-
Diaconaal werk wereldwijd	-	-	27
Afdrachten door te zenden collecten en giften	-	1.500	48
Totaal lasten A	68.220	177.027	36.161
Operationeel resultaat (A)	-18.970	-71.667	-3.686
Incidentele baten en lasten			
Incidentele baten	-	-	10.000
Incidentele lasten	-	-	-
Incidentele baten en lasten (B)	-	-	10.000
Resultaat verslagjaar (A+B)	-18.970	-71.667	6.314
	Begroting 2024	Begroting 2023	Rekening 2022
Mutaties bestemmingsreserves/-fondsen			
Onttrekkingen bestemmingsreserves	-	90.000	-
Onttrekkingen bestemmingsfondsen	-	-	-
Toevoegingen bestemmingsreserves	-	-15.000	-6.298
Toevoegingen bestemmingsfondsen	-	-	-
Totaal mutaties bestemmingsreserves/-fondsen (C)	-	75.000	-6.298
Resultaat naar Algemene reserve (D)	-18.970	3.333	16

VERJAARDAGEN 70-PLUSSERS

Wij wensen u van harte geluk

Datum	Naam, adres
3 februari	Dhr. J. Lamaker, De Spiker 39, 8861VB HARLINGEN
5 februari	Mevr. C.F. Jonkman – Gramsma, Zuidoostersingel 37 3, 8861GD HARLINGEN
11 februari	Mevr. E.M. Bijl – Tiest, Wylgekamp 3, 9255JM TYTSJERK
13 februari	Dhr. B. Slofstra, Buorren 37, 9031XS BOKSUM
23 februari	Mevr. L.L. Vlietstra – Krol, Hottingastate 1, 8926PV LEEUWARDEN
2 maart	Dhr. J.S. Westra, Spoorstraat 142, 8933CG LEEUWARDEN
3 maart	Mevr. W.D. Galama – Wiebenga, Jousterweg 25, 8506BE HASKERHORNE
6 maart	Mevr. H.M. Kierstedt – Brunken, Nyckle Haismawei 22, 8915DS LEEUWARDEN
8 maart	Dhr. A. Kauffmann, Lotusstrjitte 50, 9051NB STIENS
9 maart	Mevr. J.E. de Mooy, Frederik Hendrikstraat 5, 4191 ZH GELDERMALSEN
12 maart	Mevr. E.C.E. Osinga – Bartling, Waling Dykstrastrjitte 5, 9061BL GYTSJERK
17 maart	Dhr. J.W. Maurer, Barte 22, 8502CH JOURE
19 maart	Dhr. J.E. Mollema, Ymedam 12, 8918 LX LEEUWARDEN
26 maart	Mevr. J.J. Jonker – Hoeksma, Hegedyk 28, 9089BN WYTGAARD
28 maart	Dhr. S. Hoekstra, Woudvaartkade 14, 8606XT SNEEK
5 april	Mevr. J. Sikkema-Lambrechts, Zwenkgras 160, 8935HH LEEUWARDEN
10 april	Mevr. T.G. Berveling-van Marle, Croleskwartier 21, 8651HB IJLST
11 april	De heer H. Bos, Wimerts 38, 9204 GL Drachten
16 april	De heer P.K. Koster, Kromme Warren 26, 8539RX ECHTENERBRUG
21 april	De heer D. Fennema, Verkorteweg 10, 8933AM LEEUWARDEN
27 april	De heer W.P. Hölterhoff, Ds. Talsmasingel 52, 9251ER BURGUM
1 mei	Mevrouw M.C.H. Heydenrijk – Stillebroer, Fiifgeawei 28, 8626 GB Of-fingawier
12 mei	De heer K. Gramsma, It Buterfabryk 23, 9001DN GROU
15 mei	Dhr. H. Schippers, Sanhichte 36, 9263RP GARYP
26 mei	De heer J. van Twist, Franekereind 5, 8861 AA Harlingen
27 mei	De heer C.O. Bijster, Willem Lodewijklaan 127, 8448 PH Heerenveen
29 mei	Mevr. J. Koster – van Leeuwen, Kromme Warren 26, 8539 RX Echtenerbrug
30 mei	Mevr. P. Wassink – van den Heerik, Veenbaas 4, 8422PH HAULERWIJK

Jubilea

Periode februari 2024 tot en met mei 2024

Wij wensen u en uw partner van harte geluk:

25 jaar getrouwd	21-05-2024	Dhr en Mevr J.G.S. Spriensma-M.A.E. Verhoop
50 jaar getrouwd	02-03-2023	Mevr. H. van der Velde-de Beukelaar, Kerklaan 7, 9251LE BURGUM
55 jaar getrouwd	01-05-2024	Mevr. J.C. Kiene-van Dijk, 1e Rembrandtdwarsstraat 10, 8921EC LEEUWARDEN
	05-02-2024	Mevr. C.J. van Ingen-van den Berg, Kempphaan 7, 8532AR LEMMER

Nota Bene: onze ledenadministratie bevat alleen gegevens over de partner waarmee een lid getrouwd is als deze zelf ook lid is. Als dat niet zo is, dan weten wij niet wie de andere gelukkige jubilaris is.

16 maart zijn Henk en Alie Bos-Geertsma 59 jaar getrouwd. Ds. Ouwerkerk zegende het huwelijk in in de Lutherse kerk te Leeuwarden.

LEDENADMINISTRATIE

Overige wijzigingen leden

Betreft oktober 2023 – januari 2024

Gearriveerd	Dhr. W.J. Westerbeek en mevr. T.A. Westerbeek-Stegenga, Oostergrachtswal 131 b, 8921AC LEEUWARDEN van: Protestantse gemeente te Britsum - Koarnjum - Jelsum naar: Evangelisch-Lutherse gemeente te Leeuwarden - Harlingen
Overleden	Mevr. J. Visser-van der Woude, Hof van Edenlaan 22 A, 9201GC DRACHTEN. Mevr. R.F. Braaksma-Bruinsma, Heremaweg 4 501, 8444AN HEERENVEEN.
Verhuisd in de gemeente	Mevr. I.A. Hoekstra is verhuisd van Oude Koemarkt 61 A, 8601EJ SNEEK naar: Kerkgracht 14 b, 8601EC SNEEK Dhr. B. Slofstra is verhuisd van Oedsmawei 22, 9031XP BOKSUM naar: Buorren 37, 9031XS BOKSUM.

AGENDA			
voor wie	wanneer	waar	wat
Martha Maria	31 januari 2024 14.30 uur	consistorie	jaarvergadering
Martha Maria	7 februari 2024 14.30 uur	Naar Viginie, Saskiastraat 5, 8921 CZ Leeuwarden	
Martha Maria	21 februari 2024 14.30 uur	consistorie	Nico Pellenbarg
Martha Maria	6 maart 2024 14.30 uur	consistorie	Ensemble Hendrik Jan Smit
Martha Maria	20 maart 14.30 uur	consistorie	Paasviering
Martha Maria	10 april 2024 14.30 uur	consistorie	ds. Jan van Twist
Martha Maria	24 april 2024	We spreken nog af wat we gaan doen	

Lutherse Werkweek voor Kerkmuziek

De 72ste Werkweek zal plaatsvinden van maandag 22 t/m vrijdag 26 juli 2024 in Conferentiecentrum Bovendonk in Hoesven (NB). Er zal muziek ingestudeerd worden van o.a. Guillaume Dufay, Heinrich Schütz, Andreas Hammerschmidt, Anton Bruckner, Ernst Pepping en Siegfried Reda. Het koor zal ook dit jaar weer onder leiding staan van Hans Jansen en Els Hermanides. Het slotconcert is op vrijdagmiddag 26 juli om 17.00 uur in de kapel van het Conferentiecentrum.

Zie voor meer informatie en aanmelden op de website van de werkgroep:

www.luthersewerkgroepkerkmuziek.nl

Vakantie gekregen voor mijn 90-ste verjaardag

door Tietie Westra

Even een kleine impressie van mijn fantastische 4 daags reis naar Ierland. Iedereen die hieraan heeft bijgedragen, hartelijke dank daarvoor het was fantastisch!

We vertrokken op dinsdag 21 november om 7/uur morgens om het vliegtuig van twaalf uur te halen. We waren op tijd, met een vertraging van ongeveer een uur kwamen we toch nog redelijk op tijd in Dublin aan. Waar al een huurauto voor ons klaar stond. Met een prachtige rit via de rondweg van Dublin daarna dwars door de Wicklow mountains zie foto kwamen we bij ons hotel in Woodenbridge super hotel, daarna naar Christien zus van Merijn, waar we heerlijk gegeten hebben was reuze gezellig, op tijd naar ons hotel terug om te gaan slapen. Volgende morgen na het ontbijt, nog even koffie drinken bij Christien en nog even shoppen onderweg op naar Noord Ierland ons hotel in Bangor. Weer een luxe kamer, ben vroeg naar bed gegaan en lekker geslapen

De volgende morgen naar Lilian en Nick mijn kleindochter en haar man, waar we gingen brunchen met een echt Ierse brunch klaar gemaakt door Lilian daarna naar Belfast naar de grote kerstmarkt, het stadhuis bekeken en dan naar een cocktailbar voor het eerst van mijn leven. Lekker geshopt in leuke winkels en daarna een heerlijk diner gehad en toen was het alweer tijd om naar bed te gaan. De volgende morgen nog weer naar Lilian en Nick voor koffie en met zijn allen naar een restaurant dat Fodder heette. Waar we een heerlijk bord soep hebben gehad met geroosterd brood en was het weer tijd om afscheid te nemen en weer een hele rit terug naar Dublin om daar met het vliegtuig maar Amsterdam te gaan het vliegtuig had vertraging in Amsterdam gehad het stormde daar wij hadden daar geen last van al met al was ik s'avonds weer om half twaalf thuis na vier onvergetelijke dagen. Rudi en Merijn gingen weer terug naar hun eigen huis ze hebben me tot en met verwend. En nogmaals iedereen bedankt!

Op bezoek bij Theo Bloem en Betty Bootsma

door Toos Reichman

Frans en ik mochten meevieren dat Betty en Theo 25 jaar getrouwd waren. Ook waren ze beiden 50 geworden in de Coronatijd en konden er toen niet uitgebreid bijilstaan. Maar ze wilden ookilstaan bij het goede in het leven. Anna was erg ziek geweest en was al aardig tegen de wal opgeklimmen en Maaïke was geslaagd met een studie in Engeland. Het zijn prachtige jonge mensen geworden. Nog steeds herkenbaar van jaren her.

Het bedrijf dat ze nu huren in de buurt van Frankfurt am Main is weer anders dan in Polen. Toen veeteelt en een beetje groente. Nu vooral groente op de koude grond en in kassen met daarnaast fruit. Een deel van het vee van de burenvindt in de winter bij hen onderdak. Een win-win situatie want nu krijgen zij voor de bemesting van hun land naast compost ook mest. Ze zijn trouw gebleven aan de biodynamische wijze van werken.

Toen ze in onze gemeente kwamen werkte Betty als timmervrouw en Theo in het restaurant van zijn ouders. Theo veranderde van baan en nam de reformwinkel in Harlingen over. Maar ze wilden nog meer betrokken worden bij gezonde voeding dus op naar Polen waar ze beiden in hetzelfde bedrijf werkten. Polen werd weer Duitsland en dit is het tweede bedrijf waarin ze beiden weer actief zijn en ondertussen werkt Anna ook bij hen.

Betty leidde ons rond op het bedrijf. Al wandelend passeerden allerlei onderwerpen de revue.

Als ik aan biodynamisch denk, denk ik vooral aan: geen kunststof en geen giftige bestrijdingsmiddelen. Maar er komt veel meer bij kijken, waar ik me niet van bewust was. Het samenwerken met kennisinstututen die zich bezighouden met kwaliteit van de aarde, de bemesting dus geen rooibouw en uitputting van de grond. Wisselbouw waardoor de planten elkaar kunnen voeden. Op natuurlijke wijze de rupsen door de juiste vogels laten opeten, dus zorgen voor vogelkastjes, maar ook weer niet fruit door vogels laten opeten of aanpikken. Dus weer zorgen dat de juiste rooivogels boven het terrein cirkelen. De zorg voor water: voor tijden van droogte wordt een eigen waterreservoir aangelegd naast een eigen bron, waar bij stortregens het water naar toe wordt geleid.

Wat voor ons ook nieuw was, was het landschapsbeheer. Afscheidingen kun je maken door hekken of (prikkel)draad maar het kan ook door heggen, struiken en bomen te laten groeien. Die moeten in de rustiger tijd van de winter gesnoeid worden. Maar welke boom laat je waar doorgroeien en welke niet. Wil je nog tamme kastanjes oogsten, schaduw voor wandelaars nabij bankjes houden, karakteristieke vergezichten houden. Vragen stellen ten aanzien van welke struiken zijn nuttig en de snel woekerende bramenstruiken in de hand houden. Welke bomen, struiken en bloemen trekken insecten en welke zijn een lust voor het oog, zodat het een wandeling of fietstocht aantrekkelijker maakt. Altijd samenwerken met imkers, zodat de bijen voedsel hebben en de bevruchting optimaal kansen krijgt .

Ten aanzien van de kassen wordt geprobeerd de energie zo efficiënt mogelijk te gebruiken en wordt er gelet op goede isolatie. Lastig als er stagnatie optreedt bij de levering van de juiste materialen of als een aannemer zich niet aan de afspraken houdt.

Wat ook minder bekend bij ons was, is de verkoop van de producten. Voor Betty en Theo een extra motivatie om biologische producten te verbouwen en te verkopen. Ja biologische producten zijn duurder in de winkel, maar ik wist niet dat tuinbouwers en eigenlijk alle boeren van "gewone" producten of het nu eieren, melk, groente e.d. zijn zo onder druk gezet worden. Ze moeten deze en geen andere gewassen telen. De verkoopprijs moet zo laag mogelijk zijn, zo dat de producten ook onder de arbeidsprijs moeten worden verkocht. Een moordende concurrentie om maar de goedkoopste supermarkt te kunnen zijn, waar het 2 halen en 1 betalen is. Bij hun bedrijf is het ook geen vetpot maar het is niet zoals bij een moderne vorm van slavernij. Duitsland is sowieso een beter klimaat voor biologische producten. Ook de staat staat positiever tegenover duurzame land- en tuinbouw.

I have a dream, een toekomst waarbij bedrijven als dat van Betty en Theo als paddestoelen uit de grond schieten omdat de vraag steeds groter wordt. Wij bekijken de prijzen weer met andere ogen. Wij hopen voor hen dat het veranderende klimaat voor hen geen struikelblok wordt door te weinig water en nog warmer.

Wat als...

1. *wat als ik minder
had gefeest
wat als ik meer in je
buurt was geweest*

2. *wat als ik wat vaker
sprak over mijn gedachten
wat als ik daar juist iets
langer mee wachtte*

3. *wat als ik naar links
was gegaan
wat als ik wat langer
stil was blijven staan*

4. *wat als ik direct op je
af was gestapt
wat als ik ons gesprek
eerder had afgekap*

5. *wat als ik
wat als jij
wat als wij
wat als zij
wat als*

6. *wat als je eerder naar
de dokter was gegaan
wat als je sneller iets
aan dat kuchje had gedaan*

7. *wat als iedereen ook mijn
angsten en twijfels kent
wat als ik vaker had gezegd
hoe belangrijk je voor mij bent*

8. *wat als ik sterker
wat als ik liever
wat als ik mooier
wat als ik slimmer
wat als*

9. *wat als het verleden
al volledig is getekend
en wat als ik daar te veel
naar heb gekeken*

10. *wat als wat als
in mijn brein verstomt
en ik het leven wat meer
neem zoals het komt*

Bas Derks

kring Harlingen; Bijzondere Ontmoetingen

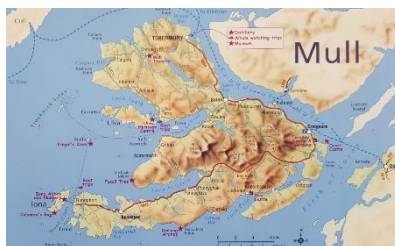
door Nico Pellenbarg

Na de zomer kunnen we vaak terugkijken op bijzondere ontmoetingen. Tijdens de vakantie hebben we mensen ontmoet die ons iets te vertellen hadden, we zagen prachtige kerken en andere culturele monumenten, we beluisterden concerten of we wandelden door natuurgebieden hoog op de werelderfgoedlijst. Op de eerste bijeenkomst na de zomer vertelden de leden van de Lutherse Kring Harlingen van hun ervaringen.

Schotland, Iona

Tijdens hun reis door Schotland belandden Wim en Ria Maurer op het eiland Iona, waar de Heilige Columba (Ierland 521 – Schotland 597) gewoond en gewerkt heeft. Iona ligt in de Ierse zee aan de winderige westkust van Schotland, via de Mull per boot, een voetveer, te bereiken.

De Heilige Columba was van koninklijke bloede en moest na een verloren slag in 561 uit Ierland vluchten. Hij vestigde zich in 565 op Iona alwaar hij een klooster stichtte wat een centrum zou worden van het Christendom in de Keltische wereld. De leefregels van zijn kloosterorde zijn niet exact meer bekend maar waren streng, om niet te zeggen Spartaans. St. Columba wordt in brede kring vereerd: niet alleen in de Rooms Katholieke kerk maar ook door de Oosters-orthodoxe kerk, de Evangelisch Lutherse kerk, de Anglicaanse kerk en de Presbyterianen. Zijn naamdag is op 9 juni.

Toegangsdeur naar de Sacristie Schotse westkust; links beneden het eiland Iona

Vanuit Iona heeft de kerstening zich naar Schotland uitgebreid en eigenlijk is het niet teveel gezegd als we Iona als de kiem van het Christendom in Europa aanduiden. Bijna alle Schotse koningen zijn in Iona Abbey bijgezet. Heden ten dage is Iona nog steeds een belangrijk religieus centrum waar voor iedere denominatie zeer aanvaardbare vieringen worden gehouden.

Tarifa, bij Gibraltar

John Lamaker ging op familiebezoek in Tarifa, Andalusië. Deze stad is door de Romeinen gesticht, ruim 100 jaar v. Chr., ligt naast Gibraltar, en nog dichterbij Marokko! Slechts 20 minuten varen met de boot.

Volgens John hield de bevolking zich, ook vroeger in de Romeinse tijd al, bezig met het vangen van tonijn die hier jaarlijks op de trek in groten getale voorbij komt. De vis werd gefermenteerd in grote stenen bakken tot garum, de smaakgever van de oudheid. Ouderen herinneren zich die grote scholen tonijn nog; tegenwoordig wordt de soort sterk overbevist en zijn de vangsten afgenomen.

Zeer onder de indruk was John van de Iglesia Francesco de Assis. In deze kerk bevindt zich een bijzonder expressief beeld van Christus van het kruis gehaald, op schoot van Maria (zie foto). Een dergelijke zeer smartelijke uitbeelding van de gekruisigde Christus is, aldus John, kenmerkend voor de tijd van de Contra-Reformatie.

Romeinse overblijfselen Tarifa; op de achtergrond de Afrikaanse kust

Iglesia Francesco de Assis, Tarifa

Jan en Helena van Twist, bezoek aan Hildesheim

De bouw van de dom van Hildesheim, voluit geheten de Mariendom of Dom St. Maria Himmelfart, werd begonnen in 872 en voltooid in 1061. In de Tweede Wereldoorlog is de Dom praktisch helemaal verwoest maar herbouwd en daarbij teruggebracht in de oude Ottoonse stijl. De herbouw van de kerk is trouwens mogelijk gemaakt door een gift van een Joods-Amerikaanse sponsor.

Deze mooie Romaanse kerk kent een hoofdingang met twee hoge, monumentale bronzen deuren met links een afbeelding uit het Evangelie en rechts uit het Oude Testament. Het bijzondere van deze Bernwardstür is dat beide afbeeldingen perfect in elkaar grijpen! De deuren zijn gemaakt in 1015.

De Dom van Hildesheim

De Dom van Hildesheim is de zetel van de Rooms Katholieke bisschop, maar eigenlijk is de streek Luthers.

Naast deze Mariendom is er in Hildesheim ook een Lutherse kerk, die stamt van vòòr de Reformatie en dus vroeger Rooms Katholiek was. De Katholieke stichter van deze, thans Lutherse, kerk ligt nog begraven in de crypte. Daarom wordt deze crypte aangemerkt als een Rooms Katholieke plek in de Lutherse kerk en is dat tevens de reden waarom hier nog met regelmaat Rooms Katholieke diensten worden gehouden ter ere van die stichter.

Wat op Helena van Twist de afgelopen zomer ook nog een grote indruk maakte was de film "Sweet Dreams." Deze film gaat over de koloniale tijd en schetst op onthutsende wijze de verhoudingen tussen de Nederlandse heren en de Indische

onderdrukten. De Nederlanders hebben zich in feite vreselijk misdragen. Niet voor niets beschreef Multatuli Nederland in die tijd reeds als "Die roofstaat aan de Noordzee." Helena en Jan hebben jaren in Indonesië gewerkt en dus heeft deze film hun erg aangesproken. De film is genomineerd met 8 Oscars.

Bernwardstür, Dom Hildesheim (1015)

Nico Pellenbarg, de buurjongens en de gewone vogelmelk

Totaal verrast ontdekte Nico bij het voetbalveldje van de buurtkinderen een hem onbekend bloemetje. Met de smartphone, die tegenwoordig iedereen altijd bij zich draagt, probeerde hij de onbekende schoonheid te fotograferen,

Gewone Vogelmelk (ornithogalum umbellatum)

Om het plantje goed in beeld te krijgen moest het bijna 79-jarig lichaam van de fotograaf danig in een bocht gewrongen worden! Op de knieën, gekromd en dicht bij de grond, hoofd scheef, alles om het goed scherp te krijgen en schaduw in het beeld te vermijden. Het moet op voorbijgangers een vreemde indruk gemaakt hebben.

Zo dachten de voetballende buurjongens er kennelijk ook over; ze kwamen zelfs bezorgd informeren.

"Gaat het wel goed met u, kunnen we u helpen?" Ze dachten dat ik misschien onwel was geworden en niet meer overeind kon komen. Maar dat viel gelukkig mee en al gauw voetbalden ze, gerustgesteld, vrolijk weer verder.

Je spreekt je buurjongetjes haast nooit, ze hebben hun eigen bezigheden. Dan geeft het ineens een warm gevoel dat ze toch naar je kijken en met je mee leven. Medeleven, interesse of sociale controle, noem het maar op, maar het is toch leuk! Een compliment waard, hun moeder heeft het lachend in ontvangst genomen. O ja, het bloemetje was gewone vogelmelk!

Tietie Westra en Kerkenpad

Ook de afgelopen zomer was de Lutherse kerk op zaterdagen weer geopend om bezoekers in het kader van Tsjerkepaad (Kerkenpad) te ontvangen. Dan doet Tietie Westra heel vaak mee: zij behoort tot de vaste kern van gastheren en gastvrouwen. Met z'n allen zorgen ze altijd voor een goede sfeer die nog verhoogd wordt als Hendrik Jan Smit met zijn trekszakclub komt spelen!

Die zaterdagmiddagen zijn er altijd wel interessante ontmoetingen. Er zijn toeristen bij, winkelende Leeuwarders en mensen die doelbewust de route van Tsjerkepaad afwerken. Veel toevallig passerende Leeuwarders valt het, als de deuren open staan, op dat hier een kerk staat!

"Ik woon mijn hele leven al in Leeuwarden maar zie nu pas dat hier een kerk staat! En ik loop hier zo vaak langs!"

Hendrik Jan en zijn dames speelden het "Hallelujah" van Leonard Cohen toen er een donker gekleurde jongeman binnenkwam. Hij was Islamiet en ging stelselmatig bij alle Leeuwarder kerken langs. Natuurlijk leverde dat één van de leukste gesprekken van Tsjerkepaad van deze zomer op!

Tietie en het combo van Hendrik Jan Smit

De volgende bijeenkomst van de Kring Harlingen vond plaatsop maandagmiddag 27 november 2023, aan huis bij Wim en Ria Maurer, aanvang 14.30 uur. Het onderwerp van die middag zal zijn: "De verhuizingen van het volk van Israël. Is er een rode draad?"

De verhuizingen van Israël, historische beschouwing

Abraham trok vanuit Haran, in het Tweestromenland, naar Kanaän, het land dat hem beloofd was. Daar woonde hij te midden van volken die daar al langere tijd aanwezig waren. Tijdelijk week hij, gedreven door hongersnood, uit naar Egypte maar keerde terug naar Kanaän. Daar kocht hij tenslotte van de Hethiet Efron de spelonk van Machpala om daar zijn vrouw Sara te begraven. Later is het volk van Israël nog meerdere malen weggetrokken en weer teruggekeerd. Is dit een rode draad door de geschiedenis? De kring Harlingen probeerde hier in een bijeenkomst op 27 november zicht op te krijgen.

Abrahams zoon Isaäk kreeg op zijn beurt ook te maken met hongersnood, overwoog om te verhuizen naar Egypte maar zocht uiteindelijk toevlucht bij de Filistijnen (Genesis 26 : 5). Kennelijk ontstonden daar toch wrijvingen want Isaäk trok later verder naar Berseba om zich daar metterwoon te vestigen (Genesis 26 : 23). Isaäks zoon en erfgenaam Jacob is door diverse oorzaken ook meerdere malen verhuisd, uiteindelijk, wederom vanwege hongersnood, naar Egypte. In Exodus wordt beschreven hoe de Israëlieten onder Mozes tenslotte weer terugkeren naar het hun beloofde land.

Misschien is dat heen en weer trekken van de Israëlieten in die tijd te verklaren uit de nomadische leefwijze die toen nog veel voorkwam. Nomaden trekken altijd naar plekken waar voedsel is. Later gingen ook de Israëlieten over tot een sedentaire leefwijze, leefden ze deels in steden en kozen zij zich Jeruzalem tot hoofdstad. Later zijn het meer oorlogen en landverlies waardoor Israëlieten zich verplaatsen of verplaatst worden, te denken aan de Babylonische ballingschap. Kenmerkend is dat de weggevoerde bevolking steeds weer terugkomt. De klap op de vuurpijl komt in het jaar 71 na Chr. als na de Joodse opstand de Romeinen de tempel verwoesten en de Joden in diaspora gedreven worden. Waarbij we mogen aantekenen dat er altijd wel Joden in Palestina zijn blijven wonen onder de Arabische en later ook Turkse overheersing.

De huidige tijd: Israël en zijn bureu

Joden in de diaspora hebben altijd heimwee gehad naar hun Bijbelse thuisland. Gedreven door heimwee maar ook door de vijandige houding die zij vaak in den vreemde hebben ontmoet en waaronder zij hebben geleden, is eind 19e eeuw een streven tot terugkeer naar Palestina ontstaan die wordt aangeduid als het zionisme. In dat kader kwam een, aanvankelijk nog bescheiden, emigratie van Joden naar Palestina op gang. De geleidelijke toename van Joodse emigranten leidde tijdens de Eerste Wereldoorlog tot spanningen tussen Joden en Arabieren in het toen nog door Turkije bestuurde Palestina.

De Britse regering bij monde van Lord Balfour verklaarde in 1917 dat er een Joods nationaal tehuis zou moeten komen in Palestina. Gesteund door westerse kapitalisten werd in Palestina land opgekocht voor Joodse immigranten, waarbij Palestijnse inwoners tweederangs burgers werden.

Kort na de Balfour-verklaring veroverde de Britten dit deel van het Midden-Oosten inclusief Palestina op de Turken. Door de Volkerenbond kreeg Groot-Brittannië in 1922 het mandaat over het gebied toegewezen, met de opdracht zelfstandigheid voor te bereiden. Dit was deels strijdig met de Balfour-verklaring die voorzag in een onafhankelijk Joods gebied. Onlusten in het begin van de jaren '20 leidden tot afsplitsing van het gebied ten oosten van de Jordaan dat onder de naam Trans-Jordanië een eigen bestuur kreeg. De Joodse immigranten westelijk van de Jordaan waren zich onderwijl steeds beter, ook militair, gaan organiseren. In de jaren 1936 – 1939 kwamen uitgebreide militaire confrontaties voor tussen Joden en Arabieren in Palestina. Daarop stelden de Britten in 1937 voor het mandaatgebied te splitsen in een kleiner Joods gedeelte en een groter Arabisch deel.

In en na de Tweede Wereldoorlog nam als gevolg van de Shoa de emigratie van Joden naar Palestina toe. Hierop stelde de Verenigde Naties, de opvolger van de Volkerenbond, in 1947 een plan op voor de verdeling van het gebied: 55% voor de Joden en 42% voor de Arabieren. Deze verdeling werd afgewezen door de Arabieren die daarop een serie terroristische aanslagen begonnen. Uiteindelijk riep de Joodse leider David ben Goerion in 1948 de staat Israël uit. De nieuwe Joodse staat breidde zich vervolgens uit met gebied dat oorspronkelijk aan de Palestijnen beloofd was.

Diverse oorlogen zijn sindsdien gevoerd zoals de 6-Daagse oorlog en de Jom Kippoer-oorlog. Verdragen werden gesloten maar, zoals de bekende Oslo-verdragen uit 1993 en 1995, niet goed uitgevoerd. Zonder kans op zelfbestuur bleef de situatie voor de Palestijnen uitzichtloos. Spanningen bleven in het gebied aanwezig, zoals de oorlog die sinds eind 2023 in Gaza aan de gang is.

Andere volksverhuizingen

In de wereldgeschiedenis hebben altijd en overal volksverhuizingen plaatsgevonden, denk aan de Grote Volksverhuizing in Europa aan het begin van de Middeleeuwen. Ook op andere continenten hebben soms grote migraties plaatsgehad of zijn deze nog steeds aan de gang. Soms ging of gaat het om migraties over afstanden van duizenden kilometers. Voorbeelden zijn de uitbreiding van de Bantoe-cultuur over grote delen van Afrika, de migratie van Turks sprekende volken door Centraal Azië en de kolonisatie van Noord- en Zuid-Amerika vanuit Europa. Dit is dan bijna altijd eenrichtingsverkeer naar een bepaald doel, maar zonder terugkeer naar het oorspronkelijke land. Bij de migraties van het Joodse volk valt op dat er sprake is van een bepaalde heimwee en terugkeer naar het oorspronkelijke Bijbelse land.

De volgende bijeenkomst van de Lutherse Kring Harlingen vond plaats maandag 15 januari 2024 te huize van de familie van Twist,. Aanvang 14.30 uur. Onderwerp van gesprek was de inwijdingspreek die gehouden is bij de ingebruikname van de geheel vernieuwde Lutherse kerk in Harlingen in 1879.

Voormalige Evangelisch Lutherse kerk Harlingen

Kring Harlingen

door Nico Pellenburg

Inwijdingsrede nieuwe Ev. Lutherse kerk Harlingen 1879

In 1879 is in een half jaar tijd het oude Evangelisch Lutherse kerkgebouw afgebroken en vergroot weer opgebouwd. De preek die bij de inwijding werd gehouden is bewaard gebleven: de "Eerste Leerrede in het nieuwe kerkgebouw," van ds. Mari Johan Mees. De Lutherse Kring Harlingen onderzocht de omstandigheden die tot de herbouw hebben geleid. De preek werpt hier een eigenaardig eigentijds licht op.

Na het vertrek van ds. Ferdinand Domela Nieuwenhuis en diens opvolger ds. K.A. Gonlag in 1876 was het ledental van de Evangelisch Lutherse gemeente gedaald tot 24. Men overwoog zelfs om de gemeente maar op te heffen. De redding kwam door een plotselinge instroom van meer dan 200 leden die het in de Hervormde kerk niet langer konden vinden. Wat was er gebeurd?

Rechts de oude kerk met pastorie rond 1870, voor de sloop en de herbouw

Binnen de Hervormde kerk in Harlingen heerste een richtingenstrijd tussen vrijzinnige, zichzelf liberaal, noemende lidmaten en een orthodoxe fractie. Bij het

vertrek vanwege emeritaat van de twee voorgangers, beiden vrijzinnig, benoemde de kerkenraad twee orthodoxe opvolgers. Dit was teveel voor de vrijzinnigen waarvan er meer dan 200 overgingen naar de Evangelisch Lutherse gemeente. De kerk, daterende uit 1774, met de naastgelegen pastorie bleek daarvoor te klein.

De nieuw in 1877 aangetreden Lutherse predikant Mari Johan Mees, zelf oorspronkelijk Hervormd, pakte de zaak voortvarend aan. Hij wist een lening van f 25.000 af te sluiten, trok de gebroeders Posthuma aan als architecten en vond in Boornbergum een aannemer, de heer Schiere. De sloop en herbouw startte in april 1879 waarna de nieuwe vergrote kerk in oktober van dat jaar al ingewijd kon worden. Er moet dus hard gewerkt zijn. Degelijk was het gebouw ook want het staat er nog steeds.

Evangelisch Lutherse kerk na 1879

Het nieuwe kerkgebouw kostte f 11.175,- maar er was natuurlijk ook geld nodig voor de sloop van het oude complex en de aankoop van een nieuwe pastorie, elders in de stad.

In zijn "Eerste Leerrede" in het nieuwe gebouw ging ds. Mees in op de omstandigheden die tot de bouw geleid hadden. De strijd tussen orthodoxe en vrijzinnige gelovigen stamde uit de beginjaren van de Franse tijd. In 1791 hadden immers de eerste meer orthodox ingestelde Lutheranen zich ook al afgeschei-

den om verder te gaan in een Hersteld Evangelisch Lutherse gemeente. In Harlingen scheidden de "Herstelden" zich reeds in 1801 af welke scheiding tot 1952 geduurd heeft. Kennelijk heeft in veel gemeenten in die tijd zich een zodanige richtingenstrijd afgespeeld.

Voor ons is anno 2024 niet goed na te voelen hoe diep de tegenstrijdige gevoelens midden 19e eeuw gingen. De betrokkenen moeten er zelf in die tijd ook grote moeite mee gehad hebben. Ergens in zijn "Leerrede" vraagt ds. Mees zich af waarom het zo gegaan is en of de vrijzinnigen niet beter in de Hervormde gemeente hadden kunnen blijven. Door hun vertrek hadden ze een vrijzinnig geluid in de Hervormde kerk wellicht voorgoed gesmoord? En waren de verschillen toen inderdaad zo groot? Als moderne lezer anno 2024 krijgt men de indruk dat de "moderneren" toen wel wat doordraafden. De gezwollen taal van de "Leerrede," normaal in die tijd, maakt het nu niet gemakkelijk de toestand helemaal te begrijpen.

Ds. Mees ging aan het begin van zijn "Leerrede" nog in op de geschiedenis van de Lutheranen in Harlingen. Hij sloot af met een naamlijst van de toen in 1879 aanwezige lidmaten van de Evangelisch Lutherse gemeente. Hierin kwamen de Harlingers van nu natuurlijk heel veel bekende namen tegen!

De volgende bijeenkomst van de Kring Harlingen is op maandag 26 februari 2024 aan huis bij de heer John Lamaker, De Spiker 39, 8861 VB Harlingen, telefoon 0517 – 412002. Aanvang 14.30 uur. Ds. Jan van Twist zal het boek "Democratie heeft meer religie nodig" van Hartmut Rosa bespreken.

*ds. Mari Johan Mees, Ev. Luthers
predikant Harlingen 1877 – 1880*

Kerkgebouw Nieuwe Oosterstraat 28-30
8911 KN Leeuwarden
Tel. 058-2121414

Website www.luthersekerkleeuwarden.nl

Pastorale zorg ds. U. Tjallingii
email: ulbe_ds@outlook.com

Bezoekwerk Bij ziekte, ziekenhuisopname
Fam. A. Bakker
Elgersmastate 25, 8925 BV
Leeuwarden
058-2663014

Postadres Secretariaat kerkenraad
Nieuwe Oosterstraat 28-30
8911 KN Leeuwarden

Rekening kerk NL91INGB00008256 95
T.n.v. Evangelisch-Lutherse Gemeente Leeuwarden
Nieuwe Oosterstraat 28-30, 8911 KN Leeuwarden

Rekening restauratiefonds NL76 RABO 0373 7409 48
T.n.v. Evangelisch-Lutherse Gemeente Leeuwarden
Nieuwe Oosterstraat 28-30, 8911 KN Leeuwarden

Rekening diaconie NL46INGB 0001 2352 63
T.n.v. Diaconie Evangelisch-Lutherse Gemeente Leeuwarden,

Bij wijziging van adres en andere gegevens van belang voor de ledenadministratie graag bericht aan :
Ledenadministratie ELG Leeuwarden
p.a. Nieuwe Oosterstraat 28, 8911 KN Leeuwarden
leden.elg.lwd@gmail.com

„De Friese Lutheraan“

redactie de kerkenraad
opmaak Elisabeth Huxdorff
druk en verzending Rijnja/FRL Post

